

moritur, in illa statura resurget quam habiturus esset si viveret usque ad aetatem XXX. annorum, nullo naturae vitio impeditus. Huic concordat istud verbum Job. 3. v. 19. *parvus et magnus ibi sunt.* De aetate autem notatur, quod omnes resurgemus in aetate XXX. annorum. Ephes. 4. v. 13. *donec occurramus omnes in unitatem fidei... in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi.* Ubi dicit glossa: his verbis non eadem resurgentibus assignatur statura, sed aetas (1). Non autem fas est dicere, quod in resurrectione accedat corpori magnitudo, quam nec habuit, nec unquam fuerat habiturus, cum nec majora corpora redigenda sint ad modum dominici corporis. Item glossa Augustini: *in mensuram aetatis et plenitudinis Christi*, idest ad quam usque pervenit Christus, hoc est circa annos XXX. (2) Non enim fas est dicere, quod in communi resurrectione vel corpori Christi sit accessura magnitudo, quam non habuit: quum et ante passionem discipulis notus erat, et suscitatus apparuerit, qua scilicet tunc longissimis hominibus fiat aequalis, vel ad modum dominici

(1) Suppl. 3. p. q. 81. a. 1.

(2) In art. cit.

corporis majora ceterorum corpora detractio aliquarum partium redigenda, qualiter deperiret de corporibus plurimum; cum ipse Christus nec capillum periturum esse promisit. Restat ergo ut quisque suam recipiat mensuram, quam vel habuit in juventute (1), etsi senex mortuus est, vel fuerat habiturus si est ante defunctus. Nihil enim quolibet modo detractum de humano corpore periturum est (2), et si quid in praesenti aliqua enormitate abundavit, per totum spargetur. Similiter si quid minus fuit, addetur. Si quis contendat in ea quemquam statura corporis resurrectarum esse, in qua defunctus (est), non procaciter, seu pugnanter resistendum est; tamen absit omnis deformitas.

Circa innovationem mundi exterioris nota duo scilicet innovationem supernorum et inferiorum (3). In superioribus innovabitur primo firmamentum. Et hoc tripliciter. Primo

(1) Et ideo reducetur humana natura per resurrectionem ad statum ultimas perfectionis, qui est in juvenili aetate, ad quam terminatur motus augmenti, et a qua incipit motus decrementi. Suppl. 3. p. q. 81. ar. 1.

(2) Suppl. 3. p. q. 80. a. 5.

(3) Suppl. 3. p. q. 91. a. 1.

quia quadam resurrectionis virtute clarebit (1). Isai. 51. v. 6. *Coeli sicut fumus liquescent*; Glossa. Coeli novi, et terra nova quasi quadam resurrectionis virtute glorificata clarebunt. Secundo quia non movebitur ulterius, sed consistet invertibile, et immobile (2). Isai. ultimo v. 22. *Sicut coeli novi, et terra quae ego stare facio coram me.* Glossa: stare immobilia. Tertio quia erit lucidum et perspicuum, et transparent, Dani. 12. v. 3. *sicut splendor firmamenti.* Secundo innovabitur sol, et hoc tripliciter; primo quia lucebit septemplex sicut lux septem dierum, idest sicut lux ante peccatum; quia per peccatum deteriorata sunt omnia, Isai. 30. v. 23. *Lux solis erit septemplex sicut sol septem dierum,* quia septuplum lucebit plusquam splenduerit ante peccatum sicut dicit glossa. Secundo quia stabit immobilis in ordine, in quo creatus est. Abac. 3. v. 17. *sol et luna steterunt in habitaculo suo.* Ponit autem praeteritum certitudine prophetali, quasi diceret: ita

(1) Suppl. 3. p. q. 91. a. 3.

(2) Suppl. 3. p. q. 91. a. 2. ubi adverte, quod S. Doctor constat opinionem eorum philosophorum dicentium, motus coelestes semper duraturos, quia hoc non est consonum fidei nostrae.

certi sitis, quod erit, quasi jam fuisset. Tertio quia non veniet ad occasum, nec unquam patietur eclipsim: propter hoc dicitur totum tempus futurum una dies, Zacch. ultim. v. 7. *Erit dies una, quae nota est Domino, non dies neque nox* una idest uniformis, quasi tanta erit, ut solus Deus eam comprehendere possit. Et de ista die potest intelligi, quod dicitur Matth. 24. v. 36. *de die illa nemo scit neque angeli coelorum nisi Pater solus.* (1) Quia non erit dies neque nox, quia non erit necessitudo a die in noctem, neque e converso. Illuminatur etiam luce mirabili.

(1) Ea profunda explicatio illius obscurissimi textus, circa quem sudarunt non semper feliciter ingenia. Nam textus isthic magnarum litium fecundissima seges fuit; eo enim abusi sunt Ariani, Agnoetae, Sociniani aliique haeretici ad impugnamdam Jesu Christi Divinitatem. De eo aliqua hic animadvertisse juvat. Ita vero se habet graecus textus apud Waltonum *παρὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδὲ οἱ ἀγγέλων οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μου μόνος.* Ad litteram. *De die autem illa et hora nemo scit neque angeli coelorum, si non Pater meus solus.* S. Ambrosius reponit: *veteres graeci codices (Marci) non habent, quod nec filius scit, sed non mirum est, si et hoc falsarunt, qui scripturas interpolare divinas.* I. V. De fide. c. 16. (et non c. 8. ut citatur apud Calmet.) pag. 740. Venet. 1751. Sed licet id possit verum esse de aliquibus exemplaribus, tamen generatim loquendo antiquissimi graeci codices haec verba continent constanter *οὐδὲ ὁ υἱός neque filius.* Consului

Isai 60 v. 49. *non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, neque splendor lunae illuminabit te, sed erit (tibi) Dominus in lucem sempiternam.*

haec de re insignes Codices Memb. antiquos Casantenses tam Latinos, tum Graecos: plurima ex Latinis Bibliis evolvi sec. XIV. XIII. et praesertim sec. XI. in fol. maximo, ubi haec verba *neque filius* reperiuntur in Evangelio Matthaei, quae tamen desunt in Vulgata. Item versavi insignem Graecum codicem Memb. in quo continetur quatuor Evangelia, venerandae antiquitatis monumentum probabiliter sec. VIII. vel IX (sed de eo peculiarem elucubrationem instituemus); atque fideliter reperiuntur illa verba *ovis o vos neque filius* in Evangelio S. Marci C. 13. v. 32.

Convenient praeterea Versiones Syriaca, Arabica, Ethioptica, Persica cum Vulgata, et SS. Patres Hilarius, Augustinus, Chrysostomus aliique communiter. Aliunde ne vel minimo vitio maculatam dicamus sanctissimam Vulgatam, agnoscenda sunt ut sincera illa verba, et explicandus sensus. Notissimae sunt expositiones SS. Patrum, quas congerit Colmet in Matth. 24. v. 36. Sed omnium profundissima jure extimabitur haec, quam hic tradit S. Thomas; intelligendo nimirum *de die illa* de aeternitate, cujus notio *comprehensiva* uni Deo convenit; nam non solum Deus est aeternus, sed *est sui aeternitas*, quia est suum esse uniforme, quod nulli creaturae competit. V. S. Thom. 1. q. 10. a. 2. et 3. Filio ergo convenit aeternitas secundum divinam naturam, non secundum humanam. En itaque, hac data explicatione vere angelica, Ariano-rum cavillationes dissolvantur in auras. Haec responsio maxime erat notanda, quia nec alii Doctores, neque ipse S. Doctor hanc rationem ponit in commentariis in Matth. Loc. cit.

Tertio innovabitur luna, et hoc tripliciter. Primo quia habebit lumen a se, non a sole ut nunc. Psalm. 88. v. 38. *et luna perfecta in aeternum.* Secundo quia habebit tantam lucem quantum habuit sol ante peccatum. Isai. 30. v. 26. *Erit lux lunae sicut lux solis* (1). Tertio quia non minuetur, nec decrescet, nec patietur eclipsim, Isai. 60. v. 20. *non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur.* Sed contra istud est illud Isai. 60. v. 49. *non erit tibi amplius sol ad lucendum.* Sed glossa solvit, quia his verbis non negat solem lucere, sed iis qui in aeterna beatitudine sunt, lucem non praebere, significat. Ex his, quae diximus patet quod post iudicium non erit tempus (2), quia firmamentum non movebitur, cujus motus est causa temporis; et tempus est mensura motus. Unde Apoc. 10. v. 5. *Angelus levavit manum suam ad coelum, et juravit per viventem in saecula saeculorum, qui creavit coelum et terram; quia amplius non erit tempus* (3), id est mutabilitas vitae. Sed contra ponitur: *et erit tempus eorum in saecula.* Solutio: tempus prout mensura motus primi

(1) Suppl. 3. p. q. 91. a. 3. in argumento sed Contra.

(2) 1. p. q. 10. 6. et Suppl. 3. p. q. 91. a. 2.

(3) Vulg. quia tempus non erit amplius.

mobilis non erit, quia sol et luna stabunt sicut dicit Abacuc. 3. v. 17. *in habitaculo suo*, idest in loco, in quo creata fuerunt in principio. Sed notatur quod tempus est mensura motus rerum mutabilium; sic erit tempus, et hoc solum quantum ad malos; unde verbum praemissum proprie intelligitur de malis (1). Item non erit generatio et corruptio quarum causa est motus coeli; quia cessante causa, cessabit effectus: et ideo cessante motu, cessabit generatio et corruptio. Item non erit necessitudo temporis ut dies, et nox, hyems et aestas. Basilius: In inferioribus innovabuntur quatuor elementa. Et primo ignis, qui sicut dicit Basilius intercideret ut aliis luceat, et alios urat. Quod est intelligendum quantum ad usum ignis, non quantum ad substantiam. Voluerunt etiam quidam dicere quod luciditas, et caliditas non sunt substantialia ignis (2). Potest etiam dici, quod caliditas

(1) Glossa interl. *tempus non erit amplius* quia immortales et impassibiles efficientur, cum e contra tempus malorum sit in saecula. Vid. Gloss. Ord. Haymo.

(2) Ex quo posterunt, ut dicit superius, radices earundem qualitatum extinguendas esse. Hinc lux absque sensibili calore inveniri potest, ut apparet in omnibus phosphoris naturalibus, ut lumen cicindelarum; et calor absque luce dari potest ut in omnibus fluidis igni expositis, et in metallis. Vide Schettini phys. Tom. 2. pag. 354.

accidentalis destruetur, sed potentialis remanebit (1). Sed per quid innovabitur ignis, cum plus non ascendat ille maximus ignis, quam ascenderit aqua diluvii, et illa non ascenderit usque ad ignem qui est elementum, quia usque ad illum non ascenderunt opera hominum? Potest dici quod forte ille ignis, qui est elementum, se ipsum purgabit, et innovabit (2). Ignis enim virtutem habet purgativam (3). Secundo innovabitur aer. Et hoc tripliciter. Primo quia erit sine turbine, tonitruis, et pluviis (4).

mandabo coelis ut non pluant imbrem super terram. Secundo quia in illa

(1) Haec opinio probabilior est; siquidem licet actualitas harum proprietatum tollatur, concipitur semper in igne illa potentia ad accipiendam eandem virtutem. Nam improbat opinionem illam in Suppl. 3. p. q. 74. a. 4. et concludit dicendum, quod manebunt elementa quantum ad substantiam et qualitates eorum proprias, sed purgabuntur etc.

(2) Suppl. 3. p. q. 74. a. 6. Ignis ergo purgabit tria elementa, et se ipsum quoad eam partem, quae est in inferioribus impura et permixta. V. Sylvium in hunc articulum.

(3) Suppl. 3. p. q. 74. a. 2.

(4) In codice relinquitur lineola vacua, quia amanuensis oblitus fuerat citationis textus et verbi antecedentis. Idest Isai. 5. v. 6. Vulg. *et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem*: ex quo patet textuum alterationes, seu postpositiones verborum ab uno orti scribentis vitio.

alteratione, quæ fiet per ignem non comunicabit aer, et ignis, et coelum, et aqua (1), ut omnia ista dicantur coelum. Unde Apoc. 21. v. 1. sumitur coelum pro tribus elementis cum dicitur *vidi coelum novum et terram novam* idest innovatam. Haec autem innovatio fiet per illum maximum ignem, qui praecedet faciem iudicis secundum quod dicit glossa super 2. Petr. 3. v. 10. *elementa* quatuor quibus mundus consistit *magno calore solventur*, et ille maximus ignis exuret. Quis sit autem ille maximus ignis dicit Augustinus 20. L. de Civ. Dei. C. 16. quod ille ignis conflagratio mundanorum ignium idest mundani ignes conflagrati, idest simul ardentes; sicut diluvium fuit inundatio mundanarum aquarum. Omnes enim materiae ignibiles tunc incenduntur, et comburentur (2). Ex (3) hoc videtur quod aqua omnino peribit, quia cum aqua non sit combustibilis, sed potius per ignem evaporabilis, videtur quod tum

(1) Unde non communicantibus invicem elementis, plantae, animalia, mineralia et omnia mixta in illa innovatione non manebunt, Suppl. 3. p. q. 91. a. 4.

(2) Suppl. 3. p. q. 74. a. 1. 2. et seq.

(3) Quae sequuntur sunt objectiones, quas postea solvit tum ibi, tum in locis jam citatis, quia eadem sunt, iisdemque verbis solutae.

non erit. Praeterea Augustinus 20. de Civ. Dei Cap. 16. Coelum quippe novum et terram novam futuram legimus. 2. Petr. 3. v. 13. *Coelos novos et terram novam secundum promissa expectamus in quibus justitia habitat*. De mari autem novi aliquid me unquam legisse non recolo. Item hoc idem videtur de igne, quia subtractis, et consumptis membris ignibilibus deficiet ignis secundum illud: *subtrahe ligna facie protinus ignis abest*. Sed hoc fiet in illa conflagratione ignium, quia aliter semper duraret ille ignis; nisi consumeretur materia ignibilis. Sic ergo videtur, quod duo elementa, scilicet ignis et aqua omnino consumerentur. Et hoc videtur expresse dicere glossa super illud 2. Petr. 3. quae talis est: nec cuncta intantum consumet ille maximus ignis, ut non sint; sed duo intantum consumet, duo vero in meliorem restituet faciem. (1) Solutio: Omnia elementa innovabuntur, et manebunt innovata in substantia sua, et praeteribit et deficiet eorum figura; qualitates etiam eorum manebunt in quantum sunt, et non in quantum sunt agentes, vel patientes. Hoc enim, scilicet agere eorum et pati competit hominibus existentibus in statu vitae

(1) Responsio ad argumenta.

hujus mortalis, quoad indigent elementis, et qualitatibus suis (1). Sed tunc non indigent. Et hoc est quod dicit Augustinus 20. L. de Civ. Dei Cap. 16. elementorum corruptibilium qualitates, quae corporibus nostris corruptibilibus congruebant, ardendo penitus interibunt. Atque illa substantia eas qualitates habebit, quae corporibus immortalibus mirabili mutatione convenient, ut mundus in melius innovatus apte accommodetur hominibus in carne in melius innovatis. Apoc. 21. v. 1. *Primum coelum, et prima terra abiit* scilicet a priori statu, quia jam ille necessarius non erit. Sed quia nihil dicit de igne, potest dici, quod ignis minus habet corruptionis, quam cetera elementa. Tertio innovabitur quia carebit qualitatibus corruptibilibus, scilicet caliditate, et humiditate et

(1) Idem habet Suppl. 3. p. q. 74. a. 5. ubi concludit: *Et ideo videtur dicendum, quod manebunt elementa quantum ad substantiam et qualitates eorum proprias, sed purgantur ad infectionem, quam ex peccatis hominum contraxerunt, et ad impuritate quae per actionem, et passionem mutuum in eis accidit; quia, jam cessante motu primi mobilis in inferioribus elementis, mutua actio, et passio esse non poterit. Vide responsiones ad argumenta.*

dictam est, remanebunt tamen radices qualitatum scilicet calidi, et frigidi (1).

Tertio innovabitur aqua, et hoc tripliciter. Primo quia aqua non erit fluxibilis; et quia ista est principalis proprietas aquae, propterea dicitur Apoc. 21. v. 1. *et mare jam non est.* Quod verum est secundum priorem statum, quia amaritudo aquae, et grossitudo auferetur, et remanebit in primo statu suo meliorato tamen, et innovato (2). Sed per quid purgabitur aqua, cum ipsa non sit ignibilis, sed potius evaporabilis per ignem? dicit glossa hoc et mare etc, quod est dubium, dicens: immutatio aeris et terrae dubitabilis non est, quia per ignem fiat. Sed de aqua dubitatur. Nam purgationem in seipsa habere creditur (3). De hac innovatione loquens 2 Petr. c. 3. dicit *elementa calore solvantur*, per quod videtur, quod omnia per ignem debeant innovari, et aqua et alia. Voluerunt

(1) Eo modo, de quo satis dictum est supra.

(2) Dicendum est quod in mari duo intelliguntur, scilicet substantia aquarum, et earum dispositio quantum ad subsidentiam et commotiones fluctuum, et quantum ad hoc secundum mare non remanebit, remanebit quantum ad primum: id est quantum ad substantiam. Suppl. 3. p. q. 74. a. 5.

(3) Alia obiectio, quam etiam sibi facit, et solvit. Suppl. 3. p. q. 74. a. 2. ad primum.

autem quidam dicere, quod non solum carebit qualitatibus, sed etiam radicibus qualitatum suarum, quae nobis frequentius serviunt. Et ignis similiter; unde nobilius remunerabuntur. Secundo quia carebit potestate extinguendi. Sap. ult. v. 19. *aqua extinguentis naturae obliviscebatur.* Tertio quia carebit corruptione, et potentia corrumpendi, quia corruptio est ab humiditate. Unde Augustinus tripliciter exponit illud Apoc. 21. v. 1. *et mare jam non est.* Primo, ut per mare intelligatur corruptio elementorum. Secundo, ut per mare intelligatur cor impii juxta illud Isaiae, cor impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest. Tertio potest exponi secundum illam glossam superius alligatam super illud 2. Petr. 3. *elementa quibus mundus hic constat etc.* quod quidam exponunt de aere, et aqua, quae ex toto dicuntur consumi, quoad usum illarum qualitatum; scilicet caliditatis, et humiditatis; aqua enim non habebit potestatem extinguendi vel fluendi quoad bonos, neque ignis comburendi.

Quarto innovabitur terra, et hoc tripliciter; primo quia non erit obscura sed lucida; secundo quia usum germinandi (amittet) *nec erunt in ea vegetabilia* (1). Eccles. 1. v. 4. *generatio*

(1) Suppl. 3. p. q. 91. a. 4.

praeterit; terra autem in aeternum stat: tertio quia erit tota plana et apta ad habitandum. Isai. 40. v. 4. omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava in directa, et aspera etc.

Hanc innovationem expectant naturaliter omnes creaturae. Rom. 8. v. 19. *expectatio creaturae revelationem filiorum Dei expectat; quia sicut ibidem subditur: ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis.* Et subdit idem Apostolus: *Omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc.* Omnis creatura vocatur ab Apostolo rerum visibilium, et materialium (collectio), quae liberabitur a mutabilitate cum filii Dei glorificabuntur. Qui autem calor in tantum possit intendi, ut faciat istam rarefactionem et innovationem in elementis usque ad summam, potest patere per triplex experimentum licet dicatur, quod ignis sit calidus in termino. Primo per experimentum speculi, quia lux cadens in speculum concavum quocumque patem et lignum combaret per congregationem radiorum, quia lux multiplicata facit ardorem, et sic augmentando lucem per speculi qualitatem augmentatam, potest fieri disgregatio usque ad summam (1).

(1) Hoc experimentum adhibuisse fertur Archimedes cum Romanorum Syracusas obsidentium classem ope speculi incendiit.

Potest enim lux sic semper augmentari, et sic rarefactio fiet per ignem verum cum sit a luce, quae nobilior est igne elemento (1). Secundum experimentum est per corpus sphericum vitreum plenum aqua clara. Si quis ponat ampullam vitream plenam aqua ad solem, congregantur radii, et incendunt in tantum quod fit rei appositae combustio, si debito modo apponatur (2). Tertium experimentum est per opus artificis, quia si artifex apponeret corpus subtilizandum in vase solido, et forti, quod esset undique bene obturatum et compactum; et tunc poneretur vas tale cum contento in igne forti, subtilizatur corpus illud multum. Et dicitur quod intantum posset comburi, quod fieret quinta essentia; non tamen majorem locum occuparet, et tunc in illa rarefactione esset. Itaque

Quod factum possibile demonstrat speculum a Buffone inventum. Plerumque constat speculis planis in se invicem inclinatis ex quibus unum coalescit speculum, quo lignum ad 200 pedum distantiam inflammatur. V. Lugd. phys. spec. p. 3. diss. 1. §. 1.

(1) 2. d. 30. q. 2. 1. C.

(2) Hoc oritur ex lege motus refracti, qua constat corpus oblique transiens ex medio densiori in aliud minus densum, refringi ad perpendiculararem accedendo. V. Lugd. phys. general. Dissert. 6. a. 5. Genuae 1786.

illud quod grossius est in fundo vasis, quod autem erit subtilius erit superius, et talis erit rarefactio elementorum (1). Grossum enim separabitur a subtili, et descendet ad imum vasis, id est ad imum inferni. Talis autem depuratio non potest esse in corporibus damnatorum, quia in eis nihil est de puro, et ideo non poterit separari purum ab impuro licet ignis ille sit fortissimus. Potest etiam esse experimentum de hoc quod lux possit augeri, et ignis, quia per conjunctionem unius stellae cum alia ut martis cum sole fit combustio. Et si hoc possunt duae stellae, quid si omnes jungerentur? Item posset esse experimentum per magnam nubem sphericam, et concavam, in qua fit reflexio radiorum, et magna combustio.

Purgatis ergo et renovatis omnibus elementis, et purgatis et renovatis omnibus, Apoc. 14. v. 19. *misit Angelus falcem suam in terram, et vindemiavit vineam terrae; id est*

(1) Hoc passim verificatur in plurimis alchemiae experimentis, quibus quintas essentias extrahunt a composito quovis; et haec specimina ita nota sunt, ut perperam hic de eis disputaremus. Obliter tamen adnotato, haud incognita fuisse physica tentamina illo aevo, quod barbarum recentiorum ambitio appellitare non erubuit.